

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

У статті обґрунтовується актуальність розробки методичних підходів, спрямованих на комплексне формування художньо-комунікативного досвіду. Усвідомлення взаємозв'язку процесів творення, відтворення та сприймання розглядається як необхідна умова успішного формування у майбутнього вчителя готовності до художньої комунікації. Зазначається, що аксіологічні аспекти художньої комунікації, досвід самостійного осмислення художнього образу, здатність до самовираження мають ґрунтуватися на засадах полісуб'єктної взаємодії.

Ключові слова: *художня комунікація, вчитель музики, організаційно-методичні аспекти, музичне мистецтво, виконавство, готовність.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку гуманітарних наук визначили актуальність дослідження комунікативних можливостей мистецтва. Визнано, що мистецтво найповніше віддзеркалює соціальні проблеми та виступає потужним фактором впливу як на суспільну свідомість, так і на особистість окремої людини. Музичне мистецтво становить особливий інтерес з точки зору комунікаційних процесів, оскільки здійснює важливі функції щодо художнього сприйняття та осмислення навколишнього світу. Специфічні властивості музичного мистецтва, зумовлюючи складність та багатогранність музично-художньої комунікації, потребують розробки методичних засобів, зорієнтованих на цілісне охоплення комунікативних аспектів художньо-творчої діяльності особистості, усвідомлення взаємозв'язку процесів творення, осмислення, відтворення та сприймання. В системі музичної освіти художня комунікація складає основу творчої діяльності, духовного розвитку, формування загальної культури особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових праць з досліджуваної проблеми показує, що природа художньої комунікації різнобічно висвітлюється у мистецтвознавчій літературі (М. Бонфельд, Ю. Борев, В. Медушевський, Є. Назайкінський). Багатовекторність наукового доробку в галузі мистецької освіти засвідчує розуміння комунікації як важливого чинника розвитку особистості (Г. Завадська, А. Зайцева, Л. Масол, Н. Мозгальова, О. Отич, Г. Падалка, Л. Паньків, Є. Проворова, І. Сипченко, Се Фан, О. Щербініна, О. Щолокова). Усвідомлення того, що художньо-комунікативні процеси значною мірою центруються на вчителі, зумовлює необхідність детального вивчення процесу формування готовності майбутнього вчителя музики до художньої комунікації.

Мета статті полягає у розгляді та обґрунтуванні основних напрямків формування готовності майбутнього вчителя музики до художньої комунікації.

Завданням статті є загальний аналіз організаційних аспектів процесу формування готовності до художньої комунікації у студентів мистецьких факультетів; систематизація існуючих методичних підходів до вирішення досліджуваної проблеми; визначення ефективних методів розвитку вмінь художньої комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан викладання мистецьких дисциплін у системі сучасної освіти характеризується пошуками шляхів оновлення форм та змісту навчального процесу. Невирішеність головної проблеми мистецької освіти, що полягає у вихованні мистецтвом, зумовлює необхідність перегляду і коригування цілей та завдань, а також методів підготовки вчителя музики. Потреба перетворити музику на невід'ємну складову духовного життя особистості визначає вагомість цілеспрямованого формування у майбутніх вчителів музики готовності до художньої комунікації.

Підкреслюючи потужний вплив художньої комунікації на особистість, видатні музиканти наголошують на духовно-емоційних аспектах художньої комунікації, що сприяють засвоєнню найважливіших загальнокультурних цінностей, а засвоєння культури розглядають як процес художньої комунікації [3, с. 73]. Специфіка формування готовності до художньої комунікації в системі фахової підготовки майбутніх вчителів музики зумовлює важливість організації начального процесу на засадах полісуб'єктної взаємодії, що ґрунтується на ціннісно-смысловому сприйманні музичного твору,

посиленні аксіологічного аспекту, активізації процесів самовираження, формуванні особистісної позиції стосовно розуміння авторського тексту, самостійної оцінки художнього образу.

Вивчення наукової літератури дозволяє виділити найважливіші складові музично-художньої комунікації: отримання, осмислення та збереження інформації, наданої твором; усвідомлення та тлумачення ідейно-образного змісту твору; відтворення, трансляція, розповсюдження художніх цінностей, закладених у мистецькому творі; сприйняття, зіставлення, привласнення духовного змісту твору мистецтва.

Досліджуючи музично-виконавську діяльність, дослідники, перш за все, розглядають її як опосередковану взаємодією виконавця, в ролі якого виступає вчитель, і композитора, як автора виконуваного музичного твору. Відповідно до цього важливою складовою професійної підготовки вчителя музики вважається досвід роботи з нотним текстом. Сучасне музикознавство стверджує, що нотна система передає тільки предметний аспект змісту музичного твору. Завдання ж виконавця полягає в осягненні ідейно-художнього смислу твору, додумуванні та розшифруванні того, що не піддається запису.

В роботі з авторським текстом велику роль відіграє вміння виконавця знайти ті родові риси, характерні особливості, притаманні тільки певному авторові. Численні перетворювання виконавцями оригіналу відбуваються на різних текстових рівнях. Визначити важливість того чи іншого елемента музичного твору для переконливого виконання може тільки освічений, вдумливий, самостійно мислячий виконавець. Тільки музикант з високим рівнем загальної і музичної культури, інтелектуально розвинутий та ініціативний може поєднати безпристрасну об'єктивність з творчим ставленням до тексту. Отже, ґрунтуючись на осягненні авторської ідеї, робота над текстами музичних творів сприяє усвідомленню власних чуттєвих вражень виконавця, закладаючи підґрунтя для здійснення художньої комунікації у процесі музично-виконавської інтерпретації.

Розуміючи поняття інтерпретації як творче виконання художнього твору, вчені розглядають музично-виконавську інтерпретацію як висловлювання особливого характеру, художнє проектування результату виконавського мистецтва, матеріально-звукову реалізацію у виконанні ідеального образного уявлення. З огляду на опосередкований характер музичного мистецтва, музично-виконавська інтерпретація постає визначальною формою професійної діяльності вчителя музики. Відкриваючи шляхи до творчої роботи, виконавська інтерпретація має ґрунтуватися на вміннях вчителя яскраво виконувати твори, викликати емоційний відгук, спонукати до співпереживання учнів-слухачів. Аналіз науково-методичної літератури показує, що в практиці музичного виконавства склалися певні критерії оцінювання музично-виконавської інтерпретації. До найважливіших якостей відносять точність відтворення музичного тексту твору; жанрову та стильову відповідність виконання; інтонаційно-звукову виразність звучання; різноманітність прийомів відтворення складових музичного синтаксису; артистизм виконавця.

В умовах навчального процесу фінальна перевірка вмінь інтерпретації здійснюється під час концертних виступів, а також в умовах педагогічної практики. Отже, музично-виконавська практика є основним видом музично-педагогічної діяльності та важливою формою роботи, навколо якої гуртується навчальний процес у навчальних закладах.

Великого значення в музично-виконавській сфері надається інтеграції мистецьких знань. Вважається, що опанування узагальненими художньо-естетичними підходами дозволяє усвідомлювати твори музичного мистецтва як культурний феномен, що сприяє глибокому осягненню музичного образу. В контексті досліджуваної проблеми організація виконавської підготовки за принципами художньої інтеграції виступає позитивним чинником формування готовності до художньої комунікації у майбутніх вчителів музики.

Почуття та реакції, викликані музикою, значною мірою залежать від того, хто сприймає музичний твір. Якщо музичний твір відображає логіку емоційно-образної складової художньої інформації, то психологічні, інтелектуальні та фізіологічні особливості слухача визначають логіку й способи передачі художньої інформації. Під час сприймання музики відбувається взаємодія слухача і музичного твору, наслідком якої виступає суб'єктивний за своєю сутністю музичний образ. Найважливішою функцією музичного сприймання вважається комунікативна, яку вчені розуміють як «здатність музичних творів слугувати засобом художнього спілкування завдяки спрямованому впливу музичної структури на процес та результат сприймання» [2, с. 150].

Сучасні дослідники вказують, що важливим компонентом художньої комунікації є вміння вчителя говорити про музику. Поряд з безпосередньою взаємодією з творами музичного мистецтва бесіди про музику забезпечують потребу в спілкуванні – обміні думками, враженнями, естетичними оцінками. Педагогічне керування процесом вербальної комунікації сприяє поглибленню вражень, формуванню вмінь висловлювати власні почуття та емоції. Розмови про музичні твори надають вчителю можливості висвітлити цікаві факти щодо виникнення твору, навести влучні художні аналогії, створити історичний контекст діяльності композитора. Подібне спілкування в опорі на музичне сприймання збагатить процес художньої комунікації між її учасниками.

Останнім часом характер взаємодії учасників художньої комунікації суттєво змінюється під впливом інформаційних комп'ютерних технологій. Серед характерних ознак віртуального середовища дослідники виділяють інтерактивність, симультанність, мультимедійність, масмедійність, гіпертекстуальність [1, с. 99]. Отже, сьогодні Інтернет-середовище значною мірою визначає особливості процесу художньої комунікації, відчутно впливаючи на розвиток художнього мислення, естетичні орієнтації та напрямки творчої діяльності особистості.

Необхідність здійснити істотний вплив на формування готовності майбутнього вчителя музики до художньої комунікації зумовлює проведення організаційно-методичних заходів, спрямованих на формування мистецького кругозору студентів; активізацію функціональних властивостей музично-образних уявлень; стимулювання творчо-пошукової ініціативи студентів; розвиток навичок свідомого керування процесом художньої комунікації в умовах інструментально-виконавської та педагогічної діяльності.

Важливим чинником формування комунікативних умінь майбутнього вчителя є інформаційне забезпечення навчання, що сприяє розширенню музично-слухового та художнього досвіду; активізації оцінної та коригувальної функцій музичного сприймання; збагаченню фонду мистецьких знань, опануванню найважливішими виконавськими засобами та прийомами, що є необхідними для створення переконливої музично-виконавської інтерпретації.

Виходячи зі специфіки музичного мистецтва, вагома роль у навчальному процесі відводиться методу інтонаційного осягнення музики, реалізація якого передбачає низку завдань, спрямованих на виділення домінуючої інтонації твору; визначення природи походження інтонації; класифікацію музично-мовних засобів; визначення музично-мовленнєвих засобів інтонування; винайдення способів опанування виконавських прийомів.

Розвиток умінь всебічного пізнання музичних явищ у різних художніх вимірах та взаємозв'язках зумовлює пріоритет аналізу музичних творів, що передбачає порівняння текстів музичних творів, загальних елементів текстів, а також вивчення та зіставлення авторських і редакційних нотних текстів музичних творів та порівняльний аналіз виконавських інтерпретацій видатних музикантів, що сприяє збагаченню інтерпретаційного досвіду шляхом спостереження за зразками різноманітних виконавських прийомів.

Розуміння виконавської практики як активної взаємодії між музикантом та слухачкою аудиторією зумовлює значимість просвітницької діяльності як засобу розвитку естетичної свідомості учасників процесу художньої комунікації. Концертно-просвітницька діяльність передбачає виховання гуманістичних ідеалів, збагачення музично-естетичної інформованості, формування оцінного ставлення до мистецьких творів, а також розвиток умінь роботи з художнім матеріалом; опанування форм проведення музично-просвітницьких заходів (концерти, цикли лекцій, вікторини, бесіди, дискусії); досвіду спілкування зі слухачкою аудиторією (віковий критерій, професійний, кількість учасників); визначення теми та цілей заходів (популяризація мистецьких творів, формування концертно-виконавського досвіду, проведення профорієнтаційної роботи).

Висновки. Узагальнення результатів проведеної роботи дає підстави стверджувати, що в системі фахової підготовки майбутніх учителів музики формування готовності до художньої комунікації значною мірою забезпечується дисциплінами музично-виконавського циклу; важливими для становлення досвіду художньої комунікації є робота над нотним текстом, створення музично-виконавської інтерпретації музичного твору та активне сприймання музичних явищ; уміння вербалізації музичних образів та опанування сучасними інформаційними технологіями є вагомими чинниками продуктивного процесу художньої комунікації. Проведений аналіз формування готовності до художньої комунікації у майбутніх вчителів музики показує, що визначені нами методичні засоби мають сприяти підвищенню ефективності досліджуваного процесу, проте не вичерпують усіх питань, пов'язаних з означеною проблемою, потребуючи подальшого вивчення, зокрема в плані розробки методичного забезпечення цього процесу.

Використані джерела

1. Лазарева Л. М. Художня комунікація та її особливості в сучасному інтернет-просторі / Л. М. Лазарева // Вісник ХДАДМ. – 2011. – № 1. – С. 96–99.
2. Медушевский В. В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / В. В. Медушевский. – Москва : Музыка, 1976. – 254 с.
3. Савранский И. Л. Коммуникативно-эстетические функции культуры / И. Л. Савранский. – Москва : Наука, 1979. – 231 с.

Чжоу Геян

**ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ К ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КОММУНИКАЦИИ
У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ:
ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ**

В статье обосновывается актуальность разработки методических подходов, направленных на комплексное формирование художественно-коммуникативного опыта. Осознание взаимосвязи процессов создания, воспроизведения и восприятия рассматривается как необходимое условие успешного формирования у будущего учителя готовности к художественной коммуникации. Отмечается, что аксиологические аспекты художественной коммуникации, опыт самостоятельного осмысления художественного образа, способность к самовыражению должны основываться на полисубъектном взаимодействии.

Ключевые слова: художественная коммуникация, учитель музыки, организационно-методические аспекты, музыкальное искусство, исполнительство, готовность.

Zhou Geyang

**FORMATION OF READINESS FOR ARTISTIC COMMUNICATION
IN FUTURE TEACHERS OF MUSIC:
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS**

The article deals with the problem of forming readiness for the implementation of artistic communication in the professional activities of future teachers of music. The ability of art to reflect the surrounding world in the sound images, and to influence directly and indirectly public consciousness and that of each individual is grounded. The emphasis is laid on the specific characteristics of musical art, which has special means of communication that are not typical of other kinds of art. Accentuated is the relevance of developing methodological approaches aimed at complex formation of communicative experience.

The analysis of the process of artistic communication in the context of the problem under study is carried out. This enabled isolation of such components of artistic communication as: reception, comprehension and preservation of the information which is provided by the work. The article covers important aspects of student's work with a musical text.

On the basis of scientific and methodological study of literature, the following criteria for assessing musical-performing interpretation are determined: the accuracy of reproduction of the musical text of a work; the genre and stylistic compliance; the intonation-sound expressiveness of sound; the variety of reproduction techniques of musical syntax components; the artistry of the performer; the individuality and originality of the performing style.

Among the most important methodological aspects of forming readiness for artistic communication, the following aspects are highlighted: the provision of artistic knowledge integration, the development of verbalization of feelings and emotions caused by music, mastering of modern information technologies, the experience in the knowledge of musical phenomena in various artistic dimensions and interconnections.

Proved of is the hypothesis that in the process of musical instrumental training there are the most favorable conditions for forming preparedness for artistic communication among the future teachers of music.

Key words: artistic communication, music teacher, organizational and methodological aspects, musical art, performance, preparedness.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2018.